

УДК 351:352

<https://doi.org/10.62664/cpa.2025.01.12>

Назар КОСАРЕВИЧ,

докторант кафедри публічного управління та адміністрування,

кандидат економічних наук

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0004-9840-9732>

Ігор РОСИПАЙЛО,

здобувач вищої освіти за третім

(освітньо-науковим) рівнем вищої освіти

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0001-8673-1300>

(© КОСАРЕВИЧ Н., РОСИПАЙЛО І., 2025)

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

У статті досліджено основні засади та принципи організації публічних відносин у сфері державно-приватного партнерства. Проведено аналіз міжнародного досвіду реалізації проєктів державно-приватного партнерства із фокусом на їх вплив на фінансову спроможність місцевих бюджетів. Визначено ключові завдання щодо забезпечення фінансування проєктів у цьому напрямку з урахуванням потреби розвитку критично важливої інфраструктури як основи сталого економічного зростання.

Окреслено концептуальні підходи науковців до визначення сутності державно-приватного партнерства, підтверджено роль його ефективної моделі співпраці між державним і приватним секторами. Така взаємодія

ґрунтується на спільному залученні фінансових ресурсів, технологій, інноваційних рішень й управлінських практик, а також на розподілі ризиків між партнерами для досягнення взаємовигідних результатів.

Узагальнено економічні та соціальні чинники, що визначають актуальність державно-приватного партнерства в контексті фінансів місцевого самоврядування. Оцінено його вплив на фінансове забезпечення територіальних громад, визначено значення цього механізму для регіонального розвитку. Ураховуючи наукові трактування поняття «фінансова забезпеченість», запропоновано напрямки вдосконалення механізмів партнерської взаємодії між державним сектором і бізнесом задля підвищення інвестиційної привабливості регіонів.

Досліджено поточний стан використання механізму державно-приватного партнерства в реалізації інвестиційних проєктів на рівні місцевого самоврядування, визначено його переваги, а також основні ризики та бар'єри, що ускладнюють практичне застосування цієї моделі в Україні. Проаналізовано чинну нормативно-правову базу, що регулює розвиток таких відносин в Україні. Виявлено низку системних перешкод, що знижують ефективність застосування механізму державно-приватного партнерства в національній практиці. Розроблено пропозиції щодо активізації партнерських відносин між державою та приватним бізнесом в Україні.

На основі проведеного дослідження здійснено оцінювання реального впливу механізмів державно-приватного партнерства на фінансову стабільність і спроможність місцевих бюджетів. Визначено потребу поглибленого вивчення цього питання та розроблення нових управлінських підходів для вдосконалення форм і методів взаємодії державного та приватного секторів. Це, своєю чергою, сприятиме впровадженню ефективних заходів, спрямованих на зміцнення фінансової спроможності регіонів та підвищення їх інвестиційної привабливості.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, фінансове забезпечення, територіальна громада, публічне управління, місцеві бюджети, інвестиції.

Nazar KOSAREVYCH,

Doctoral student of the Department
of Public Management and Administration,

PhD in economics

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0004-9840-9732>

Ihor ROSYPAILO,

PhD student at the third (educational and scientific) level of higher education

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

ORCID ID <https://orcid.org/0009-0001-8673-1300>

(© KOSAREVYCH N., POSYPAILO I., 2025)

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A TOOL FOR MANAGING THE FINANCIAL SUPPORT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The article examines the basic principles and principles of organizing public relations in the field of public-private partnership. An analysis of international experience in the implementation of public-private partnership projects with a focus on their impact on the financial capacity of local budgets is carried out. The key tasks for securing funding for projects in this area are identified, taking into account the need to develop critical infrastructure as the basis for sustainable economic growth.

Outlines the conceptual approaches of scholars to defining the essence of public-private partnerships and confirms its role as an effective model of cooperation between the public and private sectors. Such interaction is based on the joint attraction of financial resources, technologies, innovative solutions and

management practices, as well as on the distribution of risks between partners to achieve mutually beneficial results.

The economic and social factors that determine the relevance of public-private partnerships in the context of local government finance are summarized. Its impact on the financial support of territorial communities is assessed, and the importance of this mechanism for regional development is determined. Given the scientific interpretation of the concept of «financial security», the author suggests ways to improve the mechanisms of partnership between the public sector and business to increase the investment attractiveness of regions.

The current state of use of the public-private partnership mechanism in the implementation of investment projects at the local government level is investigated, its advantages are identified, as well as the main risks and barriers that complicate the practical application of this model in Ukraine. The current legal framework governing the development of such relations in Ukraine is analyzed. The author identifies a number of systemic obstacles that reduce the effectiveness of the public-private partnership mechanism in domestic practice. Proposals for intensifying partnerships between the state and private business in Ukraine are developed.

Based on the study, the author assesses the real impact of public-private partnership mechanisms on the financial stability and capacity of local budgets. The need for an in-depth study of this issue and the development of new management approaches to improve the forms and methods of interaction between the public and private sectors is identified. This, in turn, will facilitate the implementation of effective measures aimed at strengthening the financial capacity of the regions and increasing their investment attractiveness.

Key words: public-private partnership, financial support, territorial community, public administration, local budgets, investments.

Постановка проблеми. Сталий розвиток територіальних громад, підвищення рівня добробуту населення та інтеграція до сучасного економічного простору потребують значних фінансових ресурсів. Однак, обмеженість бюджетних надходжень на місцевому рівні, недостатність державного фінансування та низька інвестиційна спроможність громад значно ускладнюють реалізацію важливих соціально-економічних проєктів. Це змушує органи місцевого самоврядування шукати альтернативні механізми фінансування, що дозволили б забезпечити модернізацію інфраструктури, розвиток комунального господарства та підвищення якості послуг для населення.

Одним із найбільш ефективних інструментів залучення додаткових фінансових ресурсів є державно-приватне партнерство. Ця модель взаємодії сприяє акумулюванню інвестицій, дозволяє місцевим органам влади ефективніше використовувати наявні бюджетні кошти та розподіляти ризики між учасниками партнерства [19].

Попри значний обсяг наукових досліджень і теоретичних напрацювань у сфері *державно-приватного партнерства* (далі – ДПП), його практичне застосування в Україні залишається обмеженим. Реальні приклади ефективної взаємодії держави та приватного сектору є нечисельними та здебільшого зосереджені у великих інвестиційних проєктах, що реалізуються у сферах інфраструктури, енергетики та транспорту. Окрім того, у сучасних умовах, у період війни, процес запровадження механізмів ДПП стикається з низкою суттєвих перешкод, серед яких: зростання фінансових ризиків, скорочення інвестиційної активності приватного сектору, нестабільність макроекономічного середовища та обмеженість бюджетних ресурсів. У результаті територіальні громади, які й без того стикаються з проблемами фінансової стійкості, позбавлені важливого інструменту залучення додаткових ресурсів для розвитку. Відсутність масштабних успішних кейсів ДПП у регіонах, особливо тих, що зазнали

значних економічних втрат через війну, додатково ускладнює ситуацію, посилюючи їх фінансову залежність від державного бюджету та міжнародної допомоги.

Саме тому потребує глибшого дослідження та нових розробок сфера управлінської діяльності щодо вдосконалення форм і методів розвитку партнерських відносин між органами публічного управління центрального та місцевого рівня і бізнесом для впровадження ефективних заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості регіонів. Це акцентує актуальність дослідження цих питань у контексті практики державно-приватного партнерства, а також потребу вивчення передового міжнародного досвіду для його дальшої адаптації та впровадження в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні засади функціонування й особливості розвитку державно-приватного партнерства дістали широке теоретичне обґрунтування в працях вітчизняних науковців, таких як І. Запатріна, А. Беліцька, Т. Юр'єва, А. Денисенко, М. Дубина, В. Ємельянов, О. Кириленко, Л. Коваленко, І. Лопушинський, Т. Лебеда, О. Маслюківська, А. Пересада та ін.

Аналіз специфіки формування та функціонування фінансових відносин у контексті реалізації механізмів державно-приватного партнерства, його сприяння підвищенню фінансової стійкості територіальних громад, оптимізації використання бюджетних коштів і залученню додаткових інвестиційних ресурсів для розвитку регіонів, а також аналізу можливих ризиків і переваг цього інструменту для місцевої економіки, є важливим напрямком сучасних наукових розробок В. Варнавського, Б. Дезілець, Н. Ткаченко К. Павлюка, О. Полякової, А. Рогового, Ю. Шевчука, С. Шкарлета та ін. Цікавими є позиції наукових досліджень зарубіжних вчених, які попри загальноприйняте визнання державно-приватного партнерства висвітлюють також його проблемні сторони. Зокрема, про це йдеться в роботах таких науковців, як А. Чоудхурі, К. Шарми, Д. Платца.

Метою статті є дослідження сутності, основних засад функціонування та практичних аспектів реалізації державно-приватного партнерства в Україні з позиції впливу на систему управління фінансовим забезпеченням територіальних громад, вивчення діяльності органів публічної влади у цьому напрямку, стратегічне планування та впровадження інноваційних управлінських рішень у межах державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Державно-приватне партнерство є сучасним механізмом взаємодії між державою та бізнесом, що ґрунтується на договірних відносинах, у межах яких приватний сектор залучає свої фінансові та управлінські ресурси для реалізації суспільно важливих проєктів. Водночас держава, зберігаючи стратегічний контроль, забезпечує доступ населення до якісних послуг та сприяє підвищенню рівня життя в територіальних громадах. Залучення бізнесу до фінансування суспільно значущих проєктів відкриває можливості для впровадження інноваційних методів управління, підвищує якість муніципальних послуг та стимулює економічний розвиток громади. Взаємодія місцевої влади з підприємницьким сектором сприяє досягненню стратегічних цілей територіального розвитку швидше, ефективніше та з оптимізацією бюджетних витрат [9].

Державно-приватне партнерство визнається міжнародною практикою як один із основних інструментів для вирішення критичних завдань збалансованого розвитку на регіональному та місцевому рівнях. Орієнтація стратегічних планів виключно на використання державного фінансування обмежує можливості влади щодо реалізації масштабних проєктів, що можуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності територіальних соціально-економічних систем. Залучення приватних партнерів до впровадження стратегій громад дозволяє зекономити частину бюджетних ресурсів, що можна перенаправити на інші пріоритетні напрямки розвитку, а також принести в державний сектор досвід та ефективні підходи бізнесу

[5]. *Державно-приватне партнерство* (ДПП) є однією з форм залучення додаткових фінансових ресурсів до місцевих громад і важливим інструментом у забезпеченні сталого розвитку та фінансової стабільності територіальних громад. Завдяки ДПП місцеві органи влади можуть впроваджувати важливі інфраструктурні та соціальні проєкти, не покладаючись винятково на обмежені власні доходи чи державні трансфери. Залучення приватних інвесторів дозволяє не лише знизити фінансове навантаження на місцеві бюджети, а й поліпшити якість надаваних послуг завдяки використанню передового досвіду та технологій бізнесу.

Питання пошуку ефективних форм і методів фінансового забезпечення територіальних громад та місцевих бюджетів є предметом активного вивчення багатьох вітчизняних вчених і науковців. Дослідження в цій сфері показують різноманітність підходів до трактування сутності фінансового забезпечення та механізмів залучення коштів на місцевому рівні.

І. Чугунов у своїх працях досліджує сутність державної фінансової політики як інструменту забезпечення соціального розвитку суспільства, аналізує основні показники державної фінансової та соціальної політики. Зокрема, він наголошує, що *«ефективність механізму фінансового регулювання та фінансового забезпечення соціального розвитку залежить від рівня взаємоузгодженості, координації інструментів бюджетної, податкової, монетарної та соціальної політики»* [18, с. 90].

І. Луніна в більшості своїх праць висвітлює фінансове забезпечення місцевих громад через призму *«здійснення послідовних кроків щодо забезпечення бюджетів різних рівнів надійними джерелами доходів, збільшення бюджетних ресурсів, які можуть бути спрямованими на заходи щодо активізації ендогенних чинників економічного зростання»* [10]. Загалом акцент робиться на теоретичних та методологічних засадах розвитку публічних фінансів у контексті макроекономічної політики

зростання, включаючи питання бюджетної децентралізації та фінансового забезпечення територіальних громад.

Автор М. Блажівська розглядає фінансове забезпечення територіальних громад як підґрунтя їх дієздатності і самодостатності, водночас розширюючи теоретичні означення цього поняття та розвиваючи дослідження в напрямку *«фінансового забезпечення розвитку територіальних громад»*. Загалом науковиця аналізує основні дефініції територіальної громади та пропонує власне визначення фінансового забезпечення розвитку територіальних громад, досліджує правове регулювання цього процесу в умовах бюджетної децентралізації.

Цікавими є також дослідження О. Кириленко та Я. Баранця, у яких ми бачимо висвітлення означеної вище дефініції в дещо іншій інтерпретації і через дослідження оцінювання фінансової спроможності територіальних громад для поліпшення *«якості та доступності надання послуг місцевим мешканцям та забезпечення подальшого розвитку»* [4, с. 57].

Кожен із цих науковців підходить до трактування фінансового забезпечення територіальних громад з різних аспектів: від фінансової автономії місцевих органів влади до важливості оптимізації фінансових потоків і залучення додаткових ресурсів через трансферти та приватні інвестиції. Саме тому в умовах обмежених фінансових ресурсів бюджету для реалізації масштабних проєктів громад органи публічної влади різного рівня сконцентровують свої зусилля в напрямку вишукування нових альтернативних джерел залучення коштів для досягнення мети і поставлених цілей.

Як пропонує науковець І. Комарницька, *«однією із альтернатив при цьому може бути успішно апробована в багатьох країнах світу форма фінансування суспільно значущих проєктів на засадах використання державно-приватного партнерства. У найбільш загальному вигляді таке партнерство передбачає співпрацю органів державної влади та*

приватного сектора щодо реалізації спільних заходів, розподілу робіт і ризиків між партнерами під час реалізації конкретних проєктів» [6, с. 47].

Цікавими є трактування визначення поняття державно-приватного партнерства серед науковців. О. Чальцева та Д. Лобода розглядають ДПП як сучасний інструмент ефективного залучення ресурсів приватного сектору для вирішення суспільно значущих завдань [17, с. 11].

Науковці Л. Дмитриченко та І. Брайловський визначають ДПП як інституціональну та організаційну співпрацю між державою та приватним сектором, спрямовану на реалізацію суспільно значущих проєктів на основі довгострокових угод [1].

Науковці І. Косач, Д. Голубчик та О. Курінська зазначають, що ДПП є формою співпраці між державою та приватним сектором, що базується на розподілі ризиків, ресурсів та відповідальності для досягнення спільних цілей у сфері публічних послуг або інфраструктури [7]. Науковці А. Мельник і С. Підгасць у своїй монографії висувують гіпотезу, що *«механізм ДПП доцільно розглядати як складник сучасної інституційної архітектури національної економіки, як засіб послаблення конфлікту інтересів приватного сектору і держави, як сучасний механізм регулювання економічного розвитку, що передбачає багатосуб'єктність в ухваленні управлінських рішень щодо вирішення проблем розвитку окремих секторів національної економіки, а його формування має здійснюватися на засадах системного підходу, що дозволить позиціювати його як підсистему в системі інституційного забезпечення розвитку національної економіки, що органічно взаємодіє з іншими підсистемами і може бути структурована на підсистеми нижчого порядку» [13, с. 8].*

Водночас, деякі дослідники обґрунтовано вважають термін *«публічно-приватне партнерство»* більш точним і змістовним, оскільки вживання терміна *«державно-приватне партнерство»* суттєво обмежує його змістове наповнення. У своїх дослідженнях І. Запатріна зазначає, що найбільш

точним є визначення, запропоноване *Економічною комісією ООН для Європи* (UNECE), згідно з яким публічно-приватне партнерство розглядається як інноваційна контрактна угода між державним і приватним секторами, спрямована на надання публічних послуг та розвиток інфраструктури [3, 11].

Загалом, різностороннє трактування науковцями поняття «*державно-приватне партнерство*» зумовлене наявністю певних класифікаційних ознак. Серед основних критеріїв, що характеризують державно-приватне партнерство, можна виокремити такі [11]:

- правове закріплення співпраці між державою та приватним сектором;
- консолідація активів, ресурсів та компетенцій партнерів;
- розподіл ризиків між учасниками;
- державна власність як ключовий об'єкт партнерства;
- орієнтація на вирішення суспільно значущих завдань, досягнення соціально-економічного ефекту та стратегічних цілей розвитку;
- отримання та розподіл доходів (прибутку, вигоди) між учасниками партнерства;
- рівноправність сторін у партнерських відносинах;
- взаємна вигідність співпраці між державним і приватним секторами.

Одні вчені акцентують увагу на стратегічному значенні ДПП для забезпечення фінансової автономії місцевих громад. Вони вважають, що завдяки такій формі співпраці громади отримують додаткові можливості для залучення інвестицій, що дозволяє реалізовувати масштабні інфраструктурні проєкти, створювати нові робочі місця і підвищувати конкурентоспроможність територій. У цьому контексті ДПП постає як потужний інструмент для підтримання місцевої економіки та поліпшення життєвого рівня населення.

Інші науковці звертають увагу на важливість пошуку оптимальних моделей фінансування, що дозволяють забезпечити ефективне

використання ресурсів через державно-приватні партнерства. Вони вказують на потребу адаптації міжнародного досвіду до специфіки українських реалій, зокрема в умовах економічної нестабільності та зростання соціальних потреб. Наголошується, що для успішного впровадження ДПП в Україні важливо враховувати не лише фінансові чинники, а й організаційні, правові та інституційні аспекти.

Також існує думка, що ДПП, хоча і є важливим інструментом для залучення коштів, усе ж таки вимагає значних зусиль з боку органів місцевої влади для створення сприятливих умов для бізнесу та забезпечення прозорості процесів. Для цього потрібно створювати чітке правове поле, що регулює взаємодію держави і бізнесу, а також забезпечувати контроль за виконанням зобов'язань з боку обох сторін. Таким чином, попри багатогранну палітру при тлумаченні науковцями сутності державно-приватного партнерства, усі погоджуються з тим, що воно є вагомим аргументом у процесі забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку на основі плідної співпраці держави, публічного сектору та бізнесу.

Актуальність і потреба вивчення державно-приватного партнерства (ДПП) у контексті фінансів місцевого самоврядування в Україні зумовлено низкою економічних, соціальних і правових чинників:

1. Децентралізація та зростання фінансової автономії громад. В Україні триває реформа децентралізації, що передбачає передачу значних фінансових повноважень територіальним громадам. Водночас, громади стикаються з обмеженістю власних ресурсів для фінансування інфраструктурних та соціальних проєктів. ДПП дозволяє залучити приватні інвестиції без суттєвого навантаження на місцеві бюджети.

2. Недостатність бюджетного фінансування. Багато територіальних громад мають дефіцит бюджету, що ускладнює реалізацію інвестиційних проєктів. Використання механізмів ДПП сприяє залученню додаткових

фінансових потоків, що дозволяє ефективніше використовувати бюджетні кошти.

3. Воєнні та повоєнні виклики. Руйнування інфраструктури внаслідок війни потребує значних капіталовкладень для відновлення. ДПП може стати ключовим механізмом залучення іноземного та приватного капіталу для реконструкції та модернізації місцевої інфраструктури.

4. Цифровізація та інновації у фінансовому управлінні. Використання сучасних цифрових технологій у бюджетному процесі та регулюванні місцевих фінансів вимагає інвестицій. Партнерство держави з бізнесом може прискорити впровадження «розумних міст» та автоматизованих фінансових систем на місцевому рівні.

5. Міжнародний досвід та євроінтеграційні процеси. У країнах ЄС та розвинених економіках ДПП є дієвим механізмом розширення фінансових можливостей місцевих громад. Вивчення світового досвіду допоможе адаптувати кращі практики в Україні, що є важливим у контексті євроінтеграції.

6. Підвищення інвестиційної привабливості регіонів. Використання ДПП сприяє розвитку бізнес-середовища, створенню нових робочих місць та зростанню податкових надходжень до місцевих бюджетів. Громади, що активно впроваджують механізми ДПП, стають привабливішими для інвесторів.

7. Законодавчі зміни та вдосконалення правового регулювання. Українське законодавство щодо ДПП знаходиться в процесі адаптації до міжнародних стандартів. Дослідження допоможе визначити проблемні аспекти правового регулювання та шляхи його вдосконалення.

В українському законодавстві сутність державно-приватного партнерства означено в Законі України «Про державно-приватне партнерство», що визначає організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів з приватними партнерами та основні принципи

державно-приватного партнерства на договірній основі [16]. Відповідно до цього нормативно-правового акта *«державно-приватне партнерство – співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним цим Законом»*.

До ознак державно-приватного партнерства належать:

- 1) створення та/або будівництво (нове будівництво, реконструкція, реставрація, капітальний ремонт та технічне переоснащення) об'єкта державно-приватного партнерства та/або управління (користування, експлуатація, технічне обслуговування) таким об'єктом;
- 2) довготривалість відносин (від 5 до 50 років);
- 3) передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства;
- 4) внесення приватним партнером інвестицій в об'єкт державно-приватного партнерства.

Усі інвестиційні проєкти, що відповідають ознакам державно-приватного партнерства, мають бути реалізованими лише із застосуванням вимог цього Закону. У межах здійснення державно-приватного партнерства відповідно до цього Закону та інших законодавчих актів України можуть укладатися: концесійний договір; договір управління майном (виключно за умови передбачення в договорі, укладеному в межах державно-приватного партнерства, інвестиційних зобов'язань приватного партнера); договір про спільну діяльність; інші договори.

Договір, укладений у межах державно-приватного партнерства, може містити елементи різних договорів (змішаний договір), умови яких визначаються відповідно до цивільного законодавства України.

Одним із основних недоліків Закону України «Про державно-приватне партнерство» є складність розмежування механізму ДПП та інших чинних нині правових механізмів залучення приватних інвестицій. Зокрема, положення вищеназваного Закону застосовуються до концесійних відносин тільки в тому разі, якщо інший порядок правового регулювання концесії не визначено Законом України «Про концесії». Згадана дворівнева система правового регулювання концесійних відносин значною мірою ускладнює використання таких відносин на практиці. Більш обґрунтованим видається підхід, за якого концесія є окремим інститутом, а концесійні відносини та відносини ДПП регулюються різними законами. Ще однією, не менш важливою вадю описаного вище Закону, є некоректне тлумачення змісту поняття «*державно-приватне партнерство*». Так, відповідно до положень названого Закону, ДПП є співробітництвом, що здійснюється на основі договору. Водночас, звуження поняття ДПП виключно до одного договору є некоректним, суперечить самому змісту поняття ДПП та міжнародній практиці реалізації проєктів ДПП. Зокрема, як свідчить досвід Греції та Португалії, де було ухвалено окремі закони про ДПП, поняття ДПП не зводиться до одного договору, а поширюється на всі договори, що укладаються на виконання проєкту ДПП. Таким чином, ДПП є співробітництвом між державним та приватним партнером, що направлене на реалізацію проєкту ДПП і юридично може відбиватися в тій кількості договорів, що буде потрібна для реалізації інвестиційного проєкту. Яскравим прикладом нежиттєздатності концепції ДПП, що закладена в Законі України «Про державно-приватне партнерство», є випадок, коли під час реалізації проєкту ДПП на основі договору концесії чи спільної діяльності, інвестору потрібно отримати в оренду державне майно, що,

відповідно до законодавства, не може бути об'єктом концесії чи спільної діяльності. У такому разі, інвестор стикається з потребою проходити, окрім концесійного конкурсу, ще й конкурс на отримання права оренди, що потенційно може поставити під сумнів можливість реалізації будь-якого інвестиційного проекту.

Нині співпраця між державою та бізнесом у форматі державно-приватного партнерства є поширеною практикою в багатьох країнах світу. В Європі найбільша кількість таких угод укладається у Великій Британії, Франції, Німеччині, Іспанії, Італії та Нідерландах. Активний розвиток цього механізму також спостерігається в країнах Латинської Америки та Азійсько-Тихоокеанського регіону, на які припадає понад третина всіх світових проєктів державно-приватного партнерства. Лідерами за обсягами реалізованих ініціатив є Китай, де укладено 18,7 % відповідних угод, що становить 2,1 % глобальних інвестицій у проєкти публічно-приватного партнерства, а також Індія, частка якої складає 12,8 % угод і 13,4 % світових інвестицій у цей сектор [11, с. 13].

Наведемо декілька прикладів того, як різні джерела трактують концепцію державно-приватного партнерства (ДПП):

1. Світовий досвід: У світовій практиці ДПП часто визначається як модель співпраці між державними органами та приватними компаніями, що дозволяє поєднувати ресурси, досвід й інноваційні технології обох секторів для досягнення спільних цілей, таких як розвиток інфраструктури, реалізація соціальних програм та поліпшення якості життя громадян.

2. Європейський Союз: У ЄС ДПП часто розглядається як стратегічний інструмент для підтримання сталого розвитку та економічної стабільності. Це партнерство дає можливість державним органам залучати приватні інвестиції в довгострокові проєкти, що допомагає скоротити бюджетні витрати та сприяє розвитку інфраструктури.

3. США: У США ДПП інтерпретується як модель, що дозволяє прискорити реалізацію важливих інфраструктурних проєктів шляхом залучення приватних компаній до фінансування, управління та експлуатації об'єктів. Така співпраця дає можливість державі зменшити фінансове навантаження на бюджет і забезпечити ефективне управління ресурсами.

4. Україна: В Україні ДПП розглядається як перспективний механізм для залучення інвестицій у розвиток місцевих громад та інфраструктури. Це дозволяє місцевим органам влади впроваджувати стратегічні проєкти з обмеженими бюджетними ресурсами, забезпечуючи при цьому залучення приватних інвестицій.

Аналізуючи міжнародний досвід, партнерство державного і приватного секторів може набувати різноманітних форм залежно від ступеня залучення приватного та публічного секторів та відповідно до рівня ризику, що беруть на себе сторони. Насамперед, це договори на виконання робіт та надання суспільних послуг, на постачання продукції для потреб територіальної громади тощо. Крім того, поширеною є діяльність спільних підприємств (участь приватного сектору в капіталі спільного підприємства може передбачати акціонування (корпоратизацію) і створення спільних підприємств). Проте найбільш поширеною формою партнерства, що використовується в міжнародній практиці при реалізації проєктів ДПП, вважається концесія та оренда.

У межах класичної моделі концесійного договору публічний сектор передає об'єкт інфраструктури або право надавати послуги приватному оператору на встановлений термін. Досить часто такий договір передбачає здійснення проєктування і будівництва нового об'єкта для дальшого надання певної послуги (проєктування – будівництво – фінансування – експлуатація або «*Design – Build – Finance – Operate*»), оскільки охоплює всі вищевказані елементи: фінансування, проєктування, будівництво, управління і технічне обслуговування. Переважно подібні види контрактів

фінансуються за рахунок споживачів (наприклад, плата за питну воду, газ та електрику, громадський транспорт тощо, проте це не поширюється на соціальні проєкти публічно-приватного партнерства в таких сферах, як охорона здоров'я, освіта та оборона).

Іншу модель засновано на приватній фінансовій ініціативі (ПФІ або *Private Finance Initiative* (PFI)), що набула розвитку у Великій Британії. Нині таку модель адаптовано для застосування в Канаді, Франції, Нідерландах, Португалії, Ірландії, Норвегії, Фінляндії, Австралії, Японії, Малайзії, США і Сингапурі як складник програми реформ з надання державних послуг.

На відміну від класичної концесійної моделі в межах ПФІ, договори щодо державних послуг і робіт, які фінансуються приватним сектором, охоплюють ті ж самі елементи, проте з практичних міркувань, зазвичай, оплачуються не споживачем, а державою: наприклад, вуличне освітлення, лікарні, школи, автомобільні дороги з «*тіньовою сплатою*» (*shadow toll*), коли плата за користування залежить від обсягу транспортного потоку і здійснюється державою за фіксованими ставками.

Державно-приватне партнерство сприяє росту інвестицій та інновацій у різних сферах економічної діяльності регіонів. Досвід розвинутих країн, таких як Велика Британія, Нідерланди, Іспанія, Португалія, Греція показує, що застосування інструменту передачі інфраструктурних об'єктів у концесію дає можливість економії публічних коштів у межах 10-20 відсотків. Для приватних інвесторів вигодною є доступ до робіт на масштабних проєктах державної власності, таких як аеропорти, морські порти, автомагістралі, великі об'єкти соціально-культурного призначення та ін. [14, с. 36]. Потенційні можливості та переваги державно-приватного партнерства для органів публічної влади та державного сектора показано на рисунку 1.

Рис. 1 *Потенційні переваги переваги державно-приватного партнерства для органів публічної влади*

За допомогою використання механізмів ДПП забезпечується можливість запровадження соціально значущих проєктів у стислі строки, підвищується ефективність реалізації проєктів за рахунок спільного капіталу держави і приватного бізнесу. Є можливість застосувати потенційні переваги приватних партнерів, що проявляють себе на ринку більш комунікабельними й ефективнішими ніж публічні інституції, такі як залучення індивідуального підходу до управлінських кадрів, запровадження новітньої техніки і технології, підвищення якості обслуговування кінцевого споживача [14].

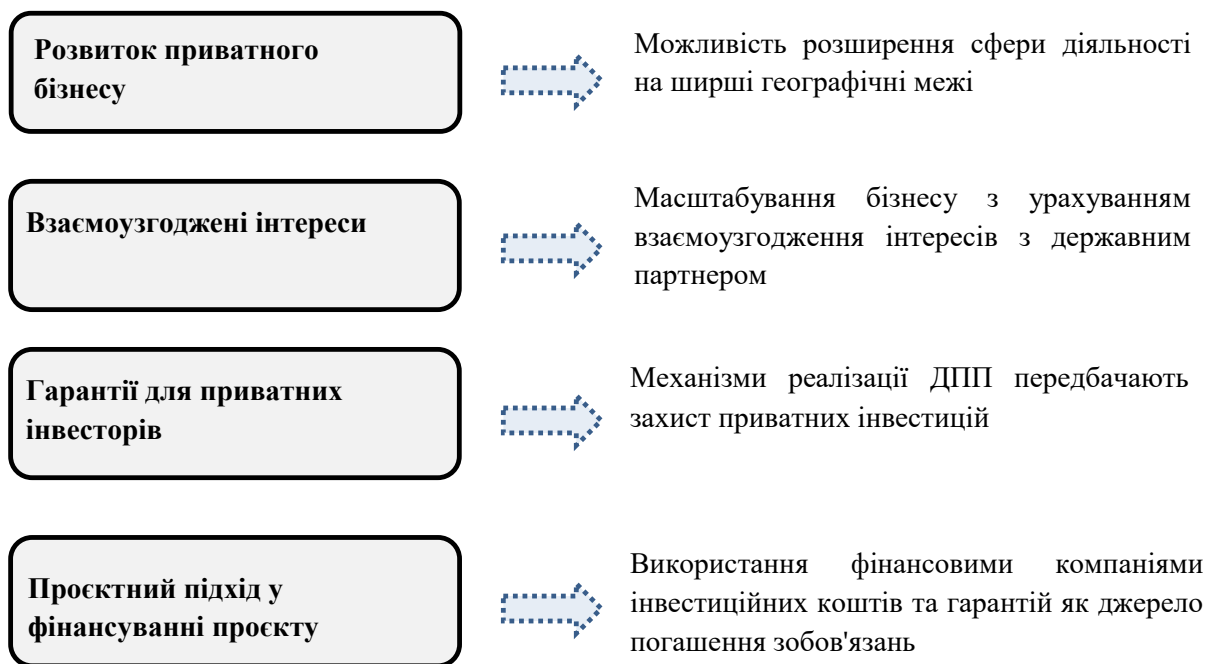

Рис. 2 *Потенційні переваги переваги державно-приватного партнерства для підприємницьких структур*

Питання впливу державно-приватного партнерства (ДПП) на фінансове забезпечення місцевих бюджетів є важливим та складним аспектом, що залишається недостатньо вивченим і дослідженим. Попри численні теоретичні роботи та розроблення в цій сфері, практичний вплив механізмів ДПП на фінансову стабільність і спроможність місцевих бюджетів потребує більш глибокого дослідження та системного підходу.

1. Механізм впливу на фінансове забезпечення місцевих бюджетів: ДПП створює можливість для місцевих органів влади для залучення додаткових фінансових ресурсів через партнерство з приватними компаніями. Така співпраця дозволяє зменшити фінансове навантаження на місцевий бюджет, оскільки великі інфраструктурні проєкти, соціальні ініціативи та інші ключові напрямки розвитку можуть фінансуватися не лише за рахунок державних трансфертів або власних доходів громад, але й за рахунок приватних інвестицій. Це дозволяє збільшити обсяг

фінансування проєктів розвитку, що, своєю чергою, сприяє економічному зростанню регіону.

2. Вплив на збалансованість місцевих бюджетів: Одним із ключових аспектів впливу ДПП на фінансове забезпечення є можливість збалансувати місцеві бюджети. Залучення приватного сектору дозволяє оптимізувати витрати і збільшити доходи. Наприклад, у межах державно-приватного партнерства можуть реалізовуватися проєкти, що генерують додаткові доходи для місцевого бюджету через створення нових підприємств, розвиток інфраструктури або залучення нових платників податків. Це може створити додаткові джерела фінансування, зменшуючи залежність від державних субсидій або обмежених власних доходів.

3. Інноваційні механізми фінансування в межах ДПП: ДПП дозволяє впроваджувати інноваційні механізми фінансування, що є більш ефективними порівняно з традиційними способами. Зокрема, це може бути реалізація проєктів через моделі публічно-приватного фінансування, уключаючи концесії, спільні підприємства, контрактні форми співпраці тощо. Завдяки цим механізмам місцеві органи влади можуть залучати додаткові фінансові ресурси, а також отримувати доступ до досвіду та технологій приватного сектору, що сприяє більш ефективному використанню коштів і прискоренню реалізації проєктів.

4. Ризики і виклики для фінансової спроможності місцевих бюджетів: Попри численні переваги, реалізація ДПП може бути супроводжена ризиками, що впливають на фінансове забезпечення місцевих бюджетів. Наприклад, існує ризик виникнення надмірних фінансових зобов'язань перед приватними партнерами в разі невдалих інвестиційних проєктів або погано спланованих фінансових схем. Крім того, важливим є забезпечення прозорості й ефективності механізмів контролю, оскільки недотримання умов договору між державними і приватними сторонами може призвести до фінансових збитків або неефективного використання ресурсів.

5. Вплив ДПП на соціально-економічний розвиток територіальних громад: ДПП має потенціал значно впливати на соціально-економічний розвиток територіальних громад, що також опосередковано впливає на фінансове забезпечення місцевих бюджетів. Вклад приватного сектору в інфраструктурні проєкти, освіту, охорону здоров'я та інші соціальні послуги може поліпшити загальний рівень життя населення, що згодом позитивно позначається на доходах місцевих бюджетів через збільшення податкових надходжень і розвиток економіки.

6. Сучасні виклики в умовах війни та економічної нестабільності: У період війни та економічної нестабільності питання ДПП набуває особливої актуальності. Залучення приватних інвестицій може бути ускладнене через нестабільність економічного середовища, ризики для бізнесу та зменшення можливостей для фінансування з боку держави. Проте, у таких умовах ДПП може стати важливим інструментом для швидкого відновлення економіки регіонів, особливо через залучення інвестицій у відновлення інфраструктури, житлового будівництва та інших пріоритетних напрямків розвитку.

7. Потреба адаптації до місцевих умов: Для ефективної реалізації ДПП на рівні територіальних громад важливо враховувати специфіку кожної конкретної громади. Це може включати аналіз місцевих фінансових ресурсів, інвестиційного клімату, потреб у розвитку інфраструктури, а також створення відповідних умов для залучення приватних інвесторів. Успішне впровадження ДПП залежить від здатності органів місцевого самоврядування створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу та взаємодії з приватним сектором.

Висновки. Отже, вплив ДПП на фінансове забезпечення місцевих бюджетів є багатограним і складним процесом, що вимагає ретельного дослідження, особливо в контексті сучасних економічних і соціальних викликів. Визначення оптимальних механізмів для залучення приватного

фінансування, а також удосконалення процесів регулювання і контролю є важливими умовами для успішної реалізації таких партнерств на місцевому рівні.

Таким чином, дослідження різних форм і методів фінансового забезпечення територіальних громад дозволяє краще зрозуміти потенціал і обмеження використання ДПП у фінансуванні місцевих бюджетів. Це відкриває нові можливості для розвитку територіальних громад, забезпечуючи їм більш стійку та ефективну фінансову базу для вирішення соціальних і економічних проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитриченко Л., Брайловський І. Європейські орієнтири розвитку державно-приватного партнерства в Україні. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2014. Вип. 4. С. 122–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2014_4_14.
2. Залознова Ю. С., Петрова І. П., Трушкіна Н. В. Визначення змісту поняття «державно-приватне партнерство»: теоретичні засади. *Економіка та суспільство*. 2016. № 5. С. 92–98. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/16.pdf.
3. Запатріна І. В. Публічно-приватне партнерство в Україні: перспективи застосування для реалізації інфраструктурних проєктів і надання публічних послуг. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 4. С. 62–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2010_4_8.
4. Кириленко О., Баранець Я. Досвід забезпечення фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. Вип. 3. С. 54–68. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/40994>.

5. Клевцєвич Н. А. Державно-приватне партнерство як інструмент регіонального розвитку. *Економіка та суспільство*. 2017. № 9. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/41.pdf.
6. Комарницька Г. О. Сутність державно-приватного партнерства та його активізування в умовах розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності. *Проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 46–51. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-46-51>.
7. Косач І. А., Голубчик Д. Ю., Курінська, О. В. Аналіз підходів до дефініції терміну «державно-приватне партнерство». *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1 (4(8)). С. 70–74. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/94894>.
8. Косицька В. Значення та перспективи реалізації механізму публічно-приватного партнерства в умовах війни та у періодпіслявоєнної розбудови. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 12 (18). С. 269–282. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12\(18\)-269-282](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12(18)-269-282).
9. Левандівський О. Т., Свиноус І. В., Ібатуллін М. І., Гаврик О. Ю., Качаноль Д. А. Роль і місце державно-приватного партнерства в залученні інвестицій в розвиток територіальних громад. *Інвестиції : практика та досвід*. 2025. № 2. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/5470/5524>.
10. Луніна І. О. Публічні фінанси в макроекономічній політиці зростання : монографія. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2020. 440 с.
11. Макуха С. М. Державно-приватне партнерство : проблеми та перспективи для України. *Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць*. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2022. № 1-2 (80-81). С. 9–23. URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2022/80-81/pdf/9-23.pdf>.

12. Мар'янович М. Е. Роль державно-приватного партнерства в досягненні Цілей сталого розвитку до 2030 року. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2017. Т. 2, вип. 1. С. 98–102. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739212017119813>.
13. Мельник А. Ф., Підгаєць С. В. Державно-приватне партнерство в системі інститутів національної економіки : механізми розвитку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 279 с.
14. Оліярник В. В., Бірюшов Д. М. Механізми державно-приватного партнерства на місцевому рівні. *Ефективність державного управління*. 20024. № 1 (78/79). С. 33–38. DOI: <https://doi.org/10.36930/507805>.
15. Павлюк К. В., Павлюк С. М. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави. *Наукові праці КНТУ. Економічні науки*. 2010. Вип. 17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2010_17_4.
16. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 № 2404–VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17.1>.
17. Чальцева О. М., Лобода Д. О. Державно-приватне партнерство як перспективний механізм повоєнного відновлення України. *Public networks and communications*. Груд 2024. С. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.31558/3083-5895.2024.2.2>.
18. Чугунов І., Качула С. Державна фінансова політика забезпечення соціального розвитку суспільства. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2020. № 2. С. 87–98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2020_2_10.
19. Шулюк Б. С. Розвиток фінансового механізму державно-приватного партнерства в Україні : моногр. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 434 с.
20. Ярошевич Н. Б., Кондрат І. Ю., Якимів А. І. Державне управління інвестиційною діяльністю : навч. посіб. Львів : Новий Світ-2000, 2020. 429 с. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/9634efdb-ad1e-4656-9dac-931d46c0c9ac>.

REFERENCES

1. Dmytrychenko L., Brailovs`kyi I. (2014). Yevropeis`ki oriientyry rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukraini. *Visnyk Ternopil`s`koho national`noho ekonomichnoho universytetu*. 4, 122–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vtneu_2014_4_14. [in Ukrainian]
2. Zaloznova Yu. S., Petrova I. P., Trushkina N. V. (2016). Vyznachennia zmistu poniattia «derzhavno-pryvatne partnerstvo» : teoretychni zasady. *Ekonomika ta suspil`stvo*. 5, 92–98. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/5_ukr/16.pdf. [in Ukrainian]
3. Zapatrina I. V. (2010). Publichno-pryvatne partnerstvo v Ukraini : perspektyvy zastosuvannia dlia realizatsii infrastrukturykh proektiv i nadannia publichnykh posluh. *Ekonomika i prohnovuvannia*. 4, 62–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2010_4_8. [in Ukrainian]
4. Kyrylenko O., Baranets` Ya. (2020). Dosvid zabezpechennia finansovoi spromozhnosti obiednanykh terytorialnykh hromad. *Visnyk Ternopil`s`koho natsional`noho ekonomichnoho universytetu*. Vyp. 3, 54–68. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/40994>. [in Ukrainian]
5. Klievtsievych N. A. (2017). Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak instrument rehional`noho rozvytku. *Ekonomika ta suspil`stvo*. № 9. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/41.pdf. [in Ukrainian]
6. Komarnyts`ka H. O. (2019). Sutnist` derzhavno-pryvatnoho partnerstva ta yoho aktyvizuvannia v umovakh rozvytku investytsiino-innovatsiinoi dial`nosti. *Problemy ekonomiky*. 1, 46–51. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-46-51>. [in Ukrainian]
7. Kosach I. A., Holubchuk D. Yu., Kurins`ka, O. V. (2017). Analiz pidkhodiv do definitysi terminu «derzhavno-pryvatne partnerstvo». *Naukovyi visnyk Polissia*. 2017. 1 (4(8), 70–74. URL: <http://nvp.stu.cn.ua/article/view/94894>. [in Ukrainian]

8. Kosyts`ka V. (2023). Znachennia ta perspektyvy realizatsii mekhanizmu publichno-pryvatnoho partnerstva v umovakh viiny ta u periodpisliavoiennoi rozbudovy. *Aktual`ni pytannia u suchasni nautsi*. № 12 (18), 269–282. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12\(18\)-269-282](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12(18)-269-282). [in Ukrainian]

9. Levandivs`kyi O. T., Svynous I. V., Ibatullin M. I., Havryk O. Yu., Kachanol D. A. (2025). Rol` i mistse derzhavno-pryvatnoho partnerstva v zaluchenni investytsii v rozvytok terytorial`nykh hromad. *Investytsii : praktyka ta dosvid*. № 2 URL: <https://nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/5470/5524>. [in Ukrainian]

10. Lunina I. O. (2020). Publichni finansy v makroekonomichnii politytsi zrostannia : monohrafiia. NAN Ukrainy, DU «In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy». K., 440 s. [in Ukrainian]

11. Makukha S. M. (2022). Derzhavno-pryvatne partnerstvo : problemy ta perspektyvy dlia Ukrainy. *Visnyk sotsial`no-ekonomichnykh doslidzhen` : zb. nauk. prats`*. Odesa : Odes`kyi natsional`nyi ekonomichnyi universytet. 1–2 (80–81), 9–23. URL: <http://vsed.oneu.edu.ua/collections/2022/80-81/pdf/9-23.pdf>. [in Ukrainian]

12. Marianovych M. E. (2017). Rol` derzhavno-pryvatnoho partnerstva v dosiahnenni Tsilei staloho rozvytku do 2030 roku. *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky*. T. 2, vyp. 1, 98–102. DOI: <https://doi.org/10.18523/2519-4739212017119813>. [in Ukrainian]

13. Mel`nyk A.F., Pidhaiets` S.V. (2017). Derzhavno-pryvatne partnerstvo v systemi instytutiv natsional`noi ekonomiky : mekhanizmy rozvytku : monohrafiia. Ternopil` : TNEU. 279 s. [in Ukrainian]

14. Oliiarnyk V. V., Biriushov D. M. (2024). Mekhanizmy derzhavno-pryvatnoho partnerstva na mistsevomu rivni. *Efektivnist` derzhavnoho upravlinnia*. 1 (78/79), 33–38. DOI: <https://doi.org/10.36930/507805>. [in Ukrainian]

15. Pavliuk K. V., Pavliuk S. M. (2010). Sutnist` i rol` derzhavno-pryvatnoho partnerstva v sotsial`no-ekonomichnomu rozvytku derzhavy. *Naukovi pratsi KNTU. Ekonomichni nauky*. Vyp. 17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2010_17_4. [in Ukrainian]
16. Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo : Zakon Ukrainy vid 01.07.2010 № 2404–VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2404-17.1>. [in Ukrainian]
17. Chal`seva O. M. i Loboda D. O. (2024). Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak perspektyvnyi mekhanizm povoiennoho vidnovlennia Ukrainy. *Public networks and communications*. S. 11–18. DOI: <https://doi.org/10.31558/3083-5895.2024.2.2>. [in Ukrainian]
18. Chuhunov I., Kachula S. (2020). Derzhavna finansova polityka zabezpechennia sotsial`noho rozvytku suspil`stva. *Visnyk Kyivs`koho natsional`noho torhovel`no-ekonomichnoho universytetu*. 2, 87–98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2020_2_10. [in Ukrainian]
19. Shuliuk B. S. (2023). Rozvytok finansovoho mekhanizmu derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukraini : monohr. Ternopil` : ZUNU. 434 s. [in Ukrainian]
20. Yaroshevych N. B., Kondrat I. Yu., Yakymiv A. I. (2020). Derzhavne upravlinnia investytsiinoiu dial`nistiu : navch. posib. Lviv : Novyi Svit-2000, 429 s. [in Ukrainian]